

Η ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΗ ΧΛΩΡΙΔΑ

Η παραγωγή του μελιού, της γύρης, του κεριού, της πρόπολης, του βασιλικού πολτού είναι το αποτέλεσμα της εκμετάλλευσης από τον άνθρωπο της πανάρχαιας σχέσης φυτών και μελισσών.

Τα φυτά προσφέρουν στα έντομα και στις μέλισσες νέκταρ και γύρη, την πρώτη ύλη για την παραγωγή μελιού, κεριού, εμπορεύσιμης γύρης και βασιλικού πολτού, δέχονται τις επισκέψεις των εντόμων και ιδιαιτέρως της μέλισσας της μελιτοφόρου. Με τις επισκέψεις αυτές χάρις στην κατασκευή του σώματος και στην αντική σταθερότητα των μελισσών, τα φυτά επιτυγχάνουν την καρπόδεση και έτσι με την παραγωγή σπόρων και καρπών εξασφαλίζουν την διαιώνιση τους.

Η θαυμάσια αυτή σχέση διαρκεί εκατομμύρια χρόνια, αποδεδειγμένα. Μέλισσα απολιθωμένη ηλικίας 80 εκατομμυρίων ετών, με γύρη από ένα φυτικό είδος, που βρέθηκε στη Γερμανία, φανερώνει ότι η συμμετοχή του ανθρώπου στην ανωτέρω σχέση είναι πολύ πρόσφατη. Δεν είναι σαφές πότε «ακριβώς» ο άνθρωπος μετεπήδησε από το στάδιο του θηρευτή στο στάδιο του εκτροφέα μελισσών. Το μέλι υπήρξε από τις πρώτες γλυκαντικές ουσίες στη διατροφή του, κλέβοντας το από τα «άγρια» μελίτσια στους βράχους και στους κορμούς των δέντρων. Η οργάνωση των ανθρώπινων κοινωνιών πριν μερικές χιλιάδες χρόνια συνέβαλε στην έναρξη διατήρησης και εκτροφής μελισσών για εξασφάλιση του μελιού και εν συνεχεία του κεριού. Απ' αυτό το χρονικό σημείο ξεκινά το ενδιαφέρον του ανθρώπου για την πηγή της πρώτης ύλης του μελιού.

Αναφορές σε κλασικούς συγγραφείς της αρχαιότητας για την σπουδαιότητα μερικών φυτών, όπως το πεύκο και το θυμάρι, στην μελισσοκομία, είναι οι πρώτες προσπάθειες διάκρισης των φυτών, σε φυτά χρήσιμα στην μελισσοκομία, ή όπως λέμε μελισσοκομικά φυτά. Το σύνολο των μελισσοκομικών φυτών ενός τόπου αποτελεί την μελισσοκομική χλωρίδα του.

Η διάκριση των μελισσοκομικών φυτών μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικά κριτήρια:

- Μελισσοκομικά φυτά διαφόρου εποχής. Κριτήριο η εποχή ανθοφορίας. Έτσι έχουμε ανοιξιάτικα, καλοκαιρινά, φθινοπωρινά, χειμωνιάτικα μελισσοκομικά φυτά.
- Μελιγόνα, μελιτογόνα ή γυρεοδοτικά φυτά. Η σημασία των καλλιεργούμενων μελισσοκομικών φυτών έναντι των αυτοφυών για την μελισσοκομία σταδιακά αυξάνει.
- Αυτοφυή ή καλλιεργούμενα μελισσοκομικά φυτά. Η σημασία των καλλιεργούμενων έναντι των αυτοφυών για την μελισσοκομία σταδιακά αυξάνει.
- Ετήσια ή πολυετή. Τα ετήσια έχουν περιοδικό χαρακτήρα αφού διάφοροι παράγοντες επηρεάζουν την βλάστησή τους, αντίθετα τα πολυετή φυτά θα επηρεαστούν θετικά ή αρνητικά κυρίως στη χρονική περίοδο της ανθοφορίας τους.

- Κύρια ή δευτερεύοντα μελισσοκομικά φυτά. Κύριο μελισσοκομικό φυτό είναι το καλοκαιρινό κυρίως ή φθινοπωρινό φυτό που αρκετές χρονιές επιτυγχάνει στην ανθοφορία, είναι μελιγόνο ή μελιτογόνο και δίνει το όνομα του στο μέλι που παράγεται. Ομοίως το δευτερεύον μελισσοκομικό φυτό, είναι διαφόρου εποχής. Μπορεί να είναι και απλώς γυρεοδοτικό φυτό και βοηθά στην ανάπτυξη ή συντήρηση του μελισσιού. Αρκετές φορές δευτερεύοντα μελισσοκομικά φυτά που η ανθοφορία τους προηγείται της ανθοφορίας ενός κύριου μελισσοκομικού φυτού, συμμετέχουν στην παραγωγή του μελιού. Η δευτερεύουσα αυτή μελισσοκομική χλωρίδα αποτελεί και το συνηθέστερο κριτήριο διάκρισης μελιού της αυτής κύριας ανθοφορίας αλλά διαφορετικών περιοχών.

Το τελευταίο αυτό κριτήριο διάκρισης είναι και το σημαντικότερο, αυτό που ενδιαφέρει τους μελισσοκόμους περισσότερο, είναι όμως το κριτήριο σχετικά με την περιοχή που εξετάζουμε. Ενώ όλα τα άλλα κριτήρια διάκρισης έχουν γενική εφαρμογή, το τελευταίο αναφέρεται πάντοτε σε συγκεκριμένη περιοχή. Έτσι μελισσοκομικό φυτό μπορεί να είναι κύριο για μια περιοχή π.χ. η πορτοκαλιά για την Αργολίδα ή την Άρτα και το ίδιο φυτό για την Μακεδονία (τα διάσπαρτα δέντρα που υπάρχουν) να έχει μικρή αξία και ούτε καν δευτερεύον να μη χαρακτηρίζεται.

Αγριόκροκος (*Crocus sp.*)

Βολβόριζα φυτά τα οποία ανθίζουν τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο με μόνο υπέργειο τμήμα το ανθοφόρο στέλεχος. Όμορφα λουλουδάκια που προσελκύουν τις μέλισσες για τη γύρη και το νέκταρ ενίοτε. Τα μελισσοσμήνη εκτρέφουν γόνο σε μια εποχή κρίσιμη για την ανανέωση του πληθυσμού. Σε εκτάσεις που δεν οργώνονται και δεν χρησιμοποιούνται ζιζανιοκτόνα, ο αγριόκροκος είναι συνηθισμένο είδος της Ελληνικής μελισσοκομικής χλωρίδας.

Λεβάντα (*Lavandula sp.*)

Αρωματικό φυτό, διακοσμητικό συνήθως, αλλά και καλλιεργούμενο σε ορισμένες περιοχές της χώρας μας. Η γνήσια λεβάντα (*Lavandula vera*) ευδοκμεί σε υψόμετρα πάνω από 500 μέτρα και αποδίδει αιθέριο έλαιο (αρωματοποιία) εξαιρετικής ποιότητας.

Το μέλι που παράγεται σε περιοχές καλλιέργειας λεβάντας, έχει έντονο άρωμα και κεχριμπαρένιο χρώμα. Τα ανθοφόρα στελέχη της λεβάντας αποκόπτονται στην πλήρη άνθιση για απόσταξη, οπότε διακόπτεται απότομα η βοσκή για τις μέλισσες. Έχει διαπιστωθεί πειραματικά ότι η μεγάλη παρουσία μελισσών σε καλλιέργειες λεβάντας αυξάνει κατά 20% την απόδοση σε αιθέριο έλαιο. Η λεβάντα χρησιμοποιούμενο ως καλλωπιστικό σε χαμηλά υψόμετρα, περιπίπτει σε υβρίδιο της γνήσιας (*L. hybrida*). Έχει συνεχόμενη ανθοφορία από τον Ιούνιο μέχρι τον Σεπτέμβριο. Τώρα τελευταία δοκιμάζεται (με επιτυχία κατ' αρχήν) στην προστασία των κηρήθρων από τον κηρόσκωρο.

Μηλιάδι (*Fraxus ornus*)

Δασικό δένδρο όχι μεγάλης εξάπλωσης, εκτιμάται όμως για την ποιότητα του ξύλου του, σκληρό και ανθεκτικό με πολλές χρήσεις.

Μελισσοκομικά είναι αξιόλογο φυτό για γύρη και ορισμένες χρονιές για μέλι. Την εποχή που εμφανίζονται οι ασπροκίτρινες ταξιανθίες του (Μάιος), οι ανάγκες του μελισσιού σε τροφές (μέλι και γύρη) είναι πολύ μεγάλες γι' αυτό και το μέλι από το μηλιάδι σπάνια εμφανίζεται στο τελικό προϊόν, όμως σαν δευτερεύον μελισσοκομικό φυτό συντελεί στην ανάπτυξη του μελισσιού που προετοιμάζονται για τις καλοκαιρινές βασικές νομές.

Οξαλίδα (*Oxalis pes caprae*)

Ζιζάνιο των ελαιώνων, βολβόριζο, δυσκολοεξώντοτο. Τα φύλλα είναι τρίλοβα, ο κάθε λοβός καρδιόσχημος, τα φύλλα όλα με μακρύ μίσχο σχηματίζουν ροζέτα. Ο βλαστός του είναι κυρίως υπόγειος και προέρχεται από βολβίδια. Το ότι είναι και δυσκολοεξώντοτο ζιζάνιο αποτελεί και πλεονέκτημα για την μελισσοκομία αφού η χειμωνιάτικη ανθοφορία του, είναι κάθε χρόνο σταθερή, προσφέροντας γύρη και νέκταρ στις μέλισσες για πρώιμη ανάπτυξη. Άλλωστε οι περιοχές που έχει έντονη παρουσία η οξαλίδα (Κρήτη και Πελοπόννησος) ενδείκνυται για χειμερινή δραστηριότητα δηλ. εκτροφή γόνου κ.λ.π. για εκμετάλευση πρώιμων ανθοφοριών (π.χ. πορτοκάλι). Η ανθοφορία της διακόπτεται με το φρεζάρισμα του Μαρτίου.

Τζιτζιφιά (*Eleagnus angustifolia*)

Ευρύτατα καλλιεργείται ως καλλωπιστικό σε πάρκα και δεντροστοιχίες κυρίως στα παραλιακά μέρη της χώρας μας. Τα μικρά κίτρινα ευωδιαστά λουλούδια έρχονται σε αντίθεση με τα λευκοπράσινα φύλλα του όμορφου αυτού δένδρου, ενώ οι επισκέψεις των μελισσών τον Ιούνιο (εποχή ανθοφορίας) ξεκινούν λίγο πριν την ανατολή του ηλίου και σταματούν λίγες ώρες μετά. Το χαρακτηριστικό της τζιτζιφιάς είναι το ευχάριστο ιδιαίτερο άρωμα του λουλουδιού, που γεμίζει την ατμόσφαιρα σε μεγάλη έκταση.

Φοίνικας (*Phoenix sp.*)

Ευδοκμεί σε τροπικά ή υποτροπικά κλίματα, καλλιεργούμενο δένδρο για τους εδώδιμους καρπούς του (χουρμάδες). Στη χώρα μας καλλωπιστικό φυτό με μεγάλη διάδοση τα τελευταία χρόνια, σε παραθαλάσσιες ζεστές περιοχές. Είναι φυτό δίοικο, τα θηλυκά και αρσενικά λουλούδια του βρίσκονται σε διαφορετικά φυτά. Πολλαπλασιάζεται εύκολα με τα σπέρματα, που πέφτοντας από τα δένδρα δίδουν την επόμενη ή μεθεπόμενη χρονιά νέα φυτάρια, σε ίση αναλογία θηλυκών-αρσενικών. Για τη μελισσοκομία σημασία έχουν τα αρσενικά δένδρα, ούτως ή άλλως μικρή λόγω της περιορισμένης εξάπλωσής του, για τη γύρη που προσφέρουν σε σημαντικές ποσότητες. Οι σπάδικες με τη γύρη, ωχρό άσπρο-κίτρινο χρώμα, προσελκύουν μεγάλο αριθμό μελισσών. Η εποχή ανθοφορίας δεν είναι σταθερή για όλα τα δένδρα μερικά των οποίων ανθίζουν μέσα στο καλοκαίρι ή φθινόπωρο, τα περισσότερα όμως ανθίζουν Απρίλιο-Μάιο. Οι ανθοφόροι σπάδικες 1-2 κατά δένδρο, δύσκολα ξεχωρίζουν στο κέντρο της βλάστησης.

Φράουλα (*Fragaria vesca*)

Πολυετές ποώδες φυτό μικρού αναστήματος.

Τα άνθη που σχηματίζονται κατά ομάδες πάνω σε ταξιανθία σύνθετου σκιαδίου είναι συνήθως ερμαφρόδιτα. Κάθε άνθος αποτελείται από τον κάλυκα που έχει διπλή σειρά σεπάλων και τη στεφάνη με τα πέταλα που συνήθως είναι λευκού χρώματος. Η ανθοδόχη έχει σχήμα κωνικό και φέρει πολλούς στήμονες και ύπερους. Η ανθοδόχη αυτή εξελίσσεται σε καρπό μικρότερο και πιο αρωματικό από τις καλλιεργούμενες φράουλες με σχήμα κωνικό, σφαιρικό ανάλογα με την ποικιλία. Ανθίζει από Μάιο μέχρι Ιούνιο. Από μελισσοκομικής πλευράς δεν είναι σημαντικό φυτό. Το νέκταρ που παράγουν τα άνθη της είναι λίγο σε ποσότητα (0,6-0,8 mg άνθος/ημέρα) και σχετικά φτωχό σε σάκχαρα (18-25%). Αντίθετα η γύρη αποζημιώνει τις μέλισσες γιατί είναι αρκετή και καλής ποιότητας. Είναι φυτό που προσελκύει πολλές μέλισσες.

Τσουκνίδα (*Urtica sp.*)

Σε όλους μας είναι γνωστές οι τσουκνίδες, χαμηλά φυτά, ζιζάνια που φυτρώνουν σε όλους σχεδόν τους τόπους στη χώρα μας, κυρίως σε κήπους, τάφρους, χανδάκια, γενικότερα σε υγρά και πλούσια σε οργανική ουσία εδάφη.

Το όνομά τους το οφείλουν στον ερεθισμό του δέρματος που προκαλεί το καυστικό οξύ που φέρουν οι λεπτές τρίχες, με τις οποίες είναι καλυμμένα όλα τα εναέρια μέρη του φυτού. Στη χώρα μας δύο είδη τσουκνίδας είναι συνηθισμένα. α) τσουκνίδα η καυστική (*urtica urens*). Ετήσιο ζιζάνιο με φύλλα πριονωτά, χρώματος βαθύ πράσινο και λουλούδια άσπρα πολύ μικρά που μόλις ξεχωρίζουν στις βάσεις του μίσχου των φύλλων.

Η ανθοφορία τους ξεκινά πολύ νωρίς, από το Φεβρουάριο, αλλά κλιμακώνεται σε φυτά που φυτρώνουν αργότερα μέχρι και τον Ιούλιο. Οι μέλισσες επισκέπτονται τα λουλούδια συλλέγοντας κυρίως γύρη σε μικρούς ασπροκίτρινους βώλους, αλλά και νέκταρ. Οι κορυφές των τρυφερών αυτών βλαστών χρησιμοποιούνται και στη μαγειρική για τη διατροφή του ανθρώπου. β) Τσουκνίδα η δίοικος (*urtica dioica*). Πολυετές ζιζάνιο που έχει σε διαφορετικά φυτά τα αρσενικά και θηλυκά λουλούδια. Απαντάται σε ορεινά μέρη της χώρας μας, ανθίζει από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο και έχει περιορισμένο μελισσοκομικό ενδιαφέρον.

Τριφύλλι (*Trifolium sp.*)

Τα αγριοτριφύλλα στα οποία περιλαμβάνονται πολλά είδη του γένους *Trifolium* είναι πολυετή φυτά κυρίως ορεινών περιοχών με πολύ υγρασία ή και πεδινών βάλτωδών εκτάσεων.

Είναι από τα σπουδαιότερα μελισσοκομικά φυτά. Σχεδόν όλα τα είδη του γένους *Trifolium* δίνουν άφθονο νέκταρ τα οποία απαιτούν πολλές βροχές για να αποδώσουν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους, που όχι μόνο δε σταματάει η νεκταροέκκριση αλλά αλλά συνεχίζεται ακόμη και στην πλήρη άνθιση. Φυσικά θα πρέπει να μεσολαβούν μερικές ημέρες με ηλιοφάνεια και υψηλές θερμοκρασίες για να πετούν οι μέλισσες. Η σταυρεπικονίαση είναι απαραίτητη για την παραγωγή σπόρου και οι μέλισσες καθώς συλλέγουν το νέκταρ προκαλούν και τη σταυρεπικονίαση. Το μέλι από αγριοτριφύλλα είναι εξαιρετικής ποιότητας ανοικτού χρώματος με υπέροχο άρωμα και γεύση.

Μολόχα (*Malva silvestris*)

Από τα πιο συνηθισμένα αγριολούλουδα της ελληνικής υπαίθρου.

Έχει ισχυρό ριζικό σύστημα, το οποίο επαναβλαστάνει κάθε χρόνο στο τέλος του χειμώνα. Σε πρώιμα μέρη οι ετήσιοι βλαστοί εμφανίζονται νωρίς το χειμώνα, τα πρώτα λουλούδια από τις αρχές Φεβρουάριου, ενώ η ανθοφορία συνεχίζεται καθώς συνεχίζεται η αύξηση των βλαστών μέχρι και τον Οκτώβριο. Τα λουλούδια της με τα μεγάλα κυανοειδή πέταλα προσελκύουν τις μέλισσες προσφέροντας νέκταρ από τα νεκτάρια που βρίσκονται στη βάση των πετάλων. Το γεγονός αυτό υποχρεώνει τις μέλισσες να στρέφονται γύρω και πάνω στους ανθήρες μαζεύοντας έτσι με τις τρίχες που καλύπτουν το κεφάλι και τον θώρακα άσπρα σαν 'αλευρωμένα'. Η κύρια εποχή εκμετάλλευσης από τις μέλισσες είναι από Απρίλιο έως και Ιούνιο. Είναι πολύ ανθεκτικό στις καιρικές μεταβολές και έξοχο μελισσοκομικό φυτό.

Πεύκο (*Pinus sp.*)

Το πεύκο αποτελεί αναμφισβήτητα το πολυτιμότερο μελισσοκομικό φυτό της χώρας μας. Το πευκόμελο είναι η βάση της παραγωγής μελιού στην Ελλάδα, με ποσοστό 60% περίπου της συνολικής παραγωγής και είναι μέλι εξαιρετικής ποιότητας.

Το μελίτωμα στο πεύκο προέρχεται από το κοκκοειδές *Marchalina hellenica* (εργάτης), που εγκαθίσταται κυρίως στις σχισμές του ξηρόφλοιου και περιβάλλεται με μια κηρώδη άσπρη ουσία την χαρακτηριστική βαμβακάδα που εκκρίνει το ίδιο από το δέρμα του. Οι μελιτώδεις εκκρίσεις αρχίζουν από τον Αύγουστο μέχρι την άνοιξη. Οι περίοδοι εκκρίσεων από τον Αύγουστο μέχρι τον Οκτώβριο, είναι αυτές που αξιοποιούνται κυρίως για την παραγωγή πευκόμελου, ενώ την ψυχρή περίοδο του έτους οι εκκρίσεις παραμένουν ανεκμετάλλευτες γιατί οι μέλισσες δεν πετούν για να συλλέξουν το μελίτωμα. Και η ανοιξιάτικη όμως μελιτοέκκριση, είναι πολύ σημαντική για την αποθήκευση τροφών

που συντελούν στην περαιτέρω ανάπτυξη των μελισσοσμηνών. Πέρα από τη μεγάλη παραγωγή που προσφέρει το πεύκο εμφανίζει και άλλα πλεονεκτήματα όπως:

Μεγάλη σταθερότητα στη μελιτοέκκριση, μεγάλη μελισσοχωρητικότητα, παρατεταμένη περίοδο εκμετάλλευσης, τα μελισσοσμήνη στα πευκοδάση είναι εξασφαλισμένα από ψεκασμούς, δεν εμφανίζονται τα δυσάρεστα φαινόμενα της λεηλασίας και της παραπλάνησης των μελισσών, εξασφαλίζονται τα μελίτσια από μέλι σαν απόθεμα τροφών. Το πεύκο όμως παρουσιάζει και ορισμένα μειονεκτήματα. Το σπουδαιότερο είναι η κατακόρυφη πτώση της γέννας της βασίλισσας που έχει σαν αποτέλεσμα την σημαντική μείωση του πληθυσμού των μελισσοσμηνών μετά από αρκετό χρόνο παραμονής στο πεύκο. Αυτό το φαινόμενο προκαλεί δύο ανεπιθύμητες καταστάσεις: τη μη πλήρη αξιοποίηση της μελιτοέκκρισης λόγω αδυνατίσματος των μελισσιών και φυσικά απώλειας σημαντικών ποσοτήτων μελιού και απώλεια των μελισσοσμηνών κατά την περίοδο του χειμώνα. Το μέλι από πεύκο δεν κρυσταλλώνει και είναι πλουσιότερο σε ιχνοστοιχεία, πρωτεΐνες, αμινοξέα και έχει λιγότερες θερμίδες.

Παλιούρι (*Paliurus sp.*)

Το παλιούρι προσφέρει νέκταρ και γύρη πολύ καλής ποιότητας γι' αυτό επικρατεί η πεποίθηση πως οι βασίλισσες που βγαίνουν στο παλιούρι, όταν είναι επιτυχής η ανθοφορία του, είναι από τις καλύτερες. Το μειονέκτημα της ανθοφορίας αυτής είναι, όπως και της ακακίας που προηγείται της ανθοφορίας του παλιουριού, η ευαισθησία στις βροχές και στον ξερό Β.Δ. άνεμο.

Παρ' όλα αυτά είναι ένα από τα σπουδαιότερα μελισσοκομικά φυτά της χώρας μας και η ανθοφορία του ξεκινά από τα μέσα Μαΐου σε πρώιμες περιοχές και επεκτείνεται στο μεγαλύτερο μέρος του Ιουνίου στα οψιμότερα μέρη.

Λαδανιά (*Cistus cretica*)

Δημιουργεί πολύ όμορφα ροζ λουλούδια. Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι και τον Ιούνιο. Φέρει ερμαφρόδιτα άνθη που μπορούν να αυτογονιμοποιηθούν, ή γίνεται επικονίαση κυρίως από τις μέλισσες. Αποτελεί το σπουδαιότερο γυρεοδοτικό μελισσοκομικό φυτό της Μεσογείου. Είναι γνωστό και με άλλα ονόματα όπως κουνούκλα, αγριοτριανταφυλλιά (το λουλούδι της με τα μεγάλα ρόδινα πέταλα μοιάζει με το λουλούδι της άγριας τριανταφυλλιάς). Απαντάται σ' όλη την Ελλάδα. Την εποχή άνθισης της λαδανιάς, τα πλαίσια στην κυψέλη γεμίζουν με γύρη, γεγονός που μπλοκάρει την επέκταση του γόνου, όμως οι ανάγκες του μελισσιού σε γύρη το καλοκαίρι για την εκτροφή γόνου είναι τόσο μεγάλες, που καταναλίσκεται γρήγορα από τις παραμάνες μέλισσες, δίνοντας τη θέση τους σε γόνο και εν συνεχεία σε μέλι το φθινόπωρο.

Κουμαριά (*Arbutus unedo* L.)

Η άνθισή της αρχίζει από Οκτώβριο και συνεχίζεται όλο το Δεκέμβριο. Προσφέρει νέκταρ και γύρη, δυναμώνοντας εξαιρετικά τα μελίσσια που επεκτείνουν το γόννο, σε μια κρίσιμοι για το ξεχειμώνιασμά τους περίοδο και εφοδιάζονται με μέλι κατάλληλο για τη διατροφή τους όχι όμως και για τον άνθρωπο, λόγω της δυσάρεστης γεύσης του. Τέλος είναι πιθανό οι κλιματικές συνθήκες που επικρατούν αυτή την εποχή, βροχές, περίσσεια υγρασίας, περιορισμός της πτήσης των μελισσών, να είναι αιτία αρνητικών φαινομένων, όπως η εμφάνιση της νόσου νοζεμιάσης στο μελίσι και οι μελισσοκόμοι να τα συνδυάζουν με τη βόσκηση στην κουμαριά.

Αγκορτζιά (*Pirus amygdaloformis*)

Η ανθεκτικότητα του δένδρου, η πυκνή κόμη του με το όμορφο στρογγυλό του σχήμα, προσέφερε σκιά στους αγρότες τους καλοκαιρινούς μήνες και καταφύγιο για πολλά είδη πτηνών της άγριας πανίδας. Η σε μεγάλο ποσοστό κοπή αυτών των πολύτιμων δένδρων, για οικονομικούς λόγους (εξοικονόμηση εδαφών) και ευκολίας στην καλλιέργεια (ελκυστήρες, θεριζοαλωνιστικές, αρδευτικά συγκροτήματα), αλλοίωσε την μορφή των κάμπων της χώρας μας, ενώ σίγουρα ήταν οπισθοδρόμηση στην διατήρηση του περιβάλλοντος και στην οικολογική ισορροπία. Ακόμη πολλές αγκορτζιές εμβολιάστηκαν με διάφορες ποικιλίες αχλαδιάς σε μια μεγάλη προσπάθεια που έγινε στη δεκαετία του '60 πράξη που για τη μελισσοκομία δεν είχε όφελος, αφού η ανθοφορία της αγκορτζιάς (Απρίλιο) είναι αξιολογότερη για τις μέλισσες απ'ότι της αχλαδιάς. Σήμερα οι αγκορτζιές αυτοφύονται σε χέρσες εκτάσεις και στις άκρες των δρόμων.

Γαλαζάκι (*Centaurea cyanus*)

Φυτό λευκοπράσινο, με όρθιο βλαστό και μακριές διακλαδώσεις ύψους 30-80 εκ. Ανθεκτικό με διαδοχικές εκπτώξεις ανθοφόρων στελεχών και πολύτιμη διπλή προσφορά για τις μέλισσες (νέκταρ και γύρη). Τα μελίτσια δημιουργούν αποθέματα μελιού ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσονται σε πληθυσμό και γόνο, γεγονός που κρατά το γαλαζάκι ψηλά στη συνείδηση των μελισσοκόμων. Στα σιτηρά ορεινών περιοχών, όπου συνήθως δεν χρησιμοποιούνται πολλά ζιζανιοκτόνα, τον Ιούνιο-Ιούλιο το χρώμα εναλλάσσεται από το χρυσό κίτρινο στο βαθύ μπλε προς χαρά των μελισσοκόμων.

Αλογοθύμαρο-Σμυρνιά-Σμύρος (*Anthyllis hermaniae*)

Ανθεκτικός θάμνος στις καιρικές συνθήκες και γενικότερα καταπονήσεις, όπως πάτημα ή βόσκηση από ζώα, συναγωνισμό μ'άλλα φυτά, στις άγονες και ακαλλιέργητες περιοχές όπου ευδοκμεί.

Τα κίτρινα ευωδιαστά λουλούδια της είναι πόλος έλξης των μελισσών και αν οι βροχές που προηγήθηκαν της άνθησης ήταν αρκετές, τότε η επιτυχία της ανθοφορίας είναι εξασφαλισμένη. Η αντοχή της ανθοφορίας στις αντίξοες καιρικές συνθήκες, η κλιμάκωσή της από τα χαμηλότερα σε μεγαλύτερα υψόμετρα είναι δυνατόν να κλιμακώσουν την περίοδο άνθησης και πέραν του μηνός. Πάντως ο Ιούνιος είναι ο κυριότερος μήνας εκμετάλευσής της από τις μέλισσες, η ανθοφορία αρχίζει στα χαμηλά τον Μάιο.

Το νέκταρ και το μέλι είναι λαμπερό-ανοιχτόχρωμο κίτρινο με υπέροχο άρωμα. Οι μέλισσες χτίζουν πολλά κεριά στο αλογοθύμαρο, ένα μάλιστα χαρακτηριστικό, ίσως μοναδικό είναι ότι τα φρεσκοκτισμένα κεριά έχουν χρώμα ζοηρό κίτρινο αντί του συνηθισμένου άσπρου. Θεωρείται και είναι σπουδαίο μελισσοκομικό φυτό.

Λυγαριά-Λυγιά-Άγνος-Καναπίτσα (*Vitex agnus castus*)

Η Λυγαριά είναι φυλλοβόλος θάμνος με ύψος έως 4 μέτρα. που φύεται σε πολλές ακαλλιέργητες πεδινές εκτάσεις της χώρας μας, ιδιαίτερα σε κούτες χειμάρρων ή σε περιοχές που καταλαμβάνονται από νερά πλημμυρισμένων ποταμών.

Για την αξία της λυγαριάς και την σημασία της στην μελισσοκομία, δεν υπάρχει σχετική ελληνική ή ξένη βιβλιογραφία, οι γνώμες των μελισσοκόμων διχάζονται. Οι περισσότεροι θεωρούν τη λυγαριά σημαντικό μελισσοκομικό φυτό και υπολογίζουν στο νέκταρ και τη γύρη που προσφέρει στις μέλισσες την περίοδο άνθησης της (Ιούνιος-Αύγουστος).

Καλαμπόκι (*Zea mays*)

Καλλιεργούμενο φυτό ανοιξιάτικης ή καλοκαιρινής σποράς. Καταλαμβάνει μεγάλες εκτάσεις παγκοσμίως, αλλά και στη χώρα μας όπου και επιτυγχάνεται με την χρήση υβριδίων, μεγάλες στρεμματικές αποδόσεις από τις υψηλότερες στον κόσμο. Το καλαμπόκι είναι ανεμόφιλο φυτό και ως εκ τούτου παράγει μεγάλες ποσότητες γύρης. Σε συνδυασμό με την πυκνότητα σποράς και τις μεγάλες εκτάσεις που καταλαμβάνει, μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες σε γύρη χιλιάδων μελισσών από καλλιέργειες περιορισμένης σχετικά έκτασης. Υπολογίζεται ότι η γύρη που παράγεται ανέρχεται σε 7-30 κιλά/στρέμμα. Συχνά προσβολή από αφίδες έχει σαν αποτέλεσμα την παραγωγή μελιτωμάτων τα οποία προσελκύουν τις μέλισσες αρκετές μέρες πριν την ανθοφορία. Σ' αυτό το στάδιο μπορεί να προκληθούν μεγάλες ζημιές στα μελίτσια από ψεκασμούς για καταπολέμηση των αφίδων. Η ανθοφορία του καλαμποκιού ξεκινά τον Ιούλιο για την ανοιξιάτικη σπορά και τον Αύγουστο Σεπτέμβριο για την καλοκαιρινή επίσπορη καλλιέργεια. Η κύρια εκμετάλλευση για τη μελισσοκομία πραγματοποιείται τον Ιούλιο, η επιτυχία είναι εξασφαλισμένη και ανεξάρτητη βροχοπτώσεων αφού η καλλιέργεια είναι αρδευόμενη.

Θυμάρι (*Thymus capitatus*)

Το πιο γνωστό μελισσοκομικό φυτό στη χώρα μας και όχι μόνο μεταξύ των μελισσοκόμων, αλλά γενικότερα στο ευρύ κοινό που έχει συνδέσει τη λέξη μέλι με τη λέξη θυμάρι. Βρίσκεται σ' όλη την Ελλάδα, φυτρώνει σε ξηρές πλαγιές ή παραθαλάσσιες πετρώδεις θέσεις, σε φρύγανα, εκεί που η γεωργική γη είναι ελάχιστη και οι βροχές στη θερινή περίοδο σπάνιες. Ενδεικτικό της αντοχής και της προσαρμογής του στις ξηροθερμικές συνθήκες είναι το μέγεθος και το σχήμα των φύλλων του, μικρά και στενά φυλλαράκια, αλλά και ολόκληρου του φυτού, χαμηλό και σφαιρικό σχήμα, ώστε να περιορίζεται κατά το δυνατόν η διαπνοή, η κατανάλωση δηλαδή νερού. Το σφαιρικό σχήμα έδωσε και το όνομα στο είδος του φυτού (*capitatus* = κεφαλωτός). Το θυμάρι ανήκει στην κατηγορία των κύριων μελισσοκομικών φυτών εξαιτίας της άφθονης και πλούσιας σε σάκχαρα νεκταροέκκρισης του όταν φυσικά είναι επιτυχημένη και καταλήγει σε τρυγητό. Η περιεκτικότητα σε σάκχαρα κυμαίνεται από 40-60% ενώ το δυναμικό μέλιτος στα 400 και άνω κιλά μελιού ανά εκτάριο (Eva Crane). Το τελευταίο νούμερο αναφέρεται με κάθε επιφύλαξη, αφού εξαρτάται από την πυκνότητα των φυτών θυμαριού σε δεδομένη έκταση και φυσικά το έτος μέτρησης. Υπάρχουν δυστυχώς χρονιές που η νεκταροέκκριση είναι μηδενική, ενώ είναι γνωστό ότι η σύνθεση των θυμαρότοπων συνεχώς επιδεινώνεται εις βάρος του θυμαριού και εις όφελος ανεπιθύμητων φυτών.

Βαμβάκι (*Gossypium hirsutum*)

Το βαμβάκι είναι και αξιόλογο μελισσοκομικό φυτό με πολύ σπουδαία πλεονεκτήματα. α) τη μεγάλη έκταση της καλλιέργειας σ' όλη σχεδόν την ηπειρωτική Ελλάδα β) τη σταθερότητα της νεκταροέκκρισης από χρονιά σε χρονιά, έχει ήδη προσανατολίσει μεγάλο αριθμό μελισσοκόμων στην παραγωγή βαμβακόμελου. Το βαμβακόμελο είναι πολύ ρευστό κατά τη φυγοκέντριση και το χρώμα του ανοικτό-λαμπερό-κίτρινο. Γρήγορα όμως κρυσταλλώνει και αποκτά πολύ ανοικτό, σχεδόν άσπρο χρώμα. Τελευταία άρχισε η παραγωγή υβριδίων βαμβακιού με περιορισμένη νεκταροέκκριση, έτσι ώστε να μη προσελκύονται τα επιβλαβή έντομα. Το γεγονός αυτό μπορεί να μειώσει τις επεμβάσεις με εντομοκτόνα, δεν γνωρίζουμε όμως πόσο θα μειωθεί η παραγωγή βαμβακόμελου αφ' ενός και αφετέρου πόσο θα επηρεάσει την ποιότητα και ποσότητα του βαμβακιού.

Φθινοπωρινό Ρείκι (*Erica verticilata*)

Το φθινοπωρινό ή κόκκινο ρείκι είναι φυτό που το συναντά κανείς σ' όλη την Ελλάδα, ηπειρωτική ή νησιώτικη. Είναι γνωστό με πολλά κοινά ονόματα όπως κλαδί, πυρένι, σουσούρα, τσάρο, έρικας, τσαλί, χαμόρεικο κ.α. Το επιστημονικό του όνομα είναι *Erica verticilata* ή *Erica multipolyflora* που μεταφρασμένα σημαίνουν ερείκη η σπονδυλωτή και ερείκη η πολυανθής. Βρίσκεται σε όλα τα υψόμετρα και τις πλαγιές που καλύπτονται από θαμνώδη δασική βλάστηση, όπου συνυπάρχει με κουμαριές, λαδανιές, σμυρνιαές, πουρνάρια, ανοιξιάτικα ρείκια, σχίνους κ.λ.π. Το φθινόπωρο όταν είναι ανθισμένο, ολόκληρη η περιοχή χρωματίζεται από τα πολυάριθμα κόκκινα – μοβ λουλούδια τους και τότε εύκολα ξεχωρίζει από τους άλλους θάμνους και κυρίως από το ανοιξιάτικο ρείκι (*Erica arborea*) με το οποίο έχει πολλές βοτανικές ομοιότητες, αφού ανήκουν στο ίδιο γένος..

Προσφέρει άφθονο νέκταρ και γύρη στις μέλισσες και κατατάσσεται ιδίως το φθινοπωρινό ρείκι ή σουσούρα, πρώτο στις προτιμήσεις των μελισσοκόμων κυρίως για τους παρακάτω λόγους. Η μεγάλη έκταση που καταλαμβάνει. Η μεγάλη ποσότητα και υψηλής βιολογικής αξίας γύρη που προσφέρει στις μέλισσες. Αρκετές ποσότητες νέκταρος, ιδίως από το μέσο της ανθοφορίας και μετά. Η εποχή που ανθίζει το φθινοπωρινό ρείκι είναι κρίσιμη για τη μελισσοκομία. Πλησιάζει ο χειμώνας, τα μελίσσια πρέπει να ανανεώσουν

τον πληθυσμό τους για το ξεχειμώνιασμα, οι ανθοφορίες σπανίζουν και μια επιτυχημένη ανθοφορία ρεικιού είναι ότι καλύτερο. Σημαντική είναι επίσης η βοήθεια που προσφέρει στα μελίσσια που αδυνατίζουν στο πεύκο, συμβάλλοντας στην επιτυχέστερη εκμετάλλευση του τελευταίου. Υπάρχουν όμως και μειονεκτήματα λίγα αλλά σημαντικά όπως: Ευαισθησία στις κλιματολογικές συνθήκες, έχοντας απαίτηση στην ύπαρξη αρκετής εδαφικής υγρασίας για την έναρξη της ανθοφορίας. Μετά την πλήρη άνθιση όμως στην περίοδο της νεκταροέκκρισης είναι ευαίσθητη στη βροχή, στον ξερό Β.Δ. άνεμο και στον καυτό λίβρα που την σταματούν. Εμφάνιση λεηλασίας, όταν για τους παραπάνω λόγους σταματήσει η νεκταροέκκριση ή στην αναμονή έναρξης της ανθοφορίας.

Πολύκομπος (*Polygonum sp.*)

Οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος είναι η εποχή που κύρια οι μελισσοκόμοι εκμεταλλεύονται την ανθοφορία του πολύκομπου. Οι μέλισσες βρίσκουν στον πολύκομπο την απαραίτητη για την εκτροφή του γόνου γύρη όλους τους μήνες του φθινοπώρου και τον Δεκέμβριο, με αποτέλεσμα ο πολύκομπος μαζί με το φθινοπωρινό ρείκι και την κουμαριά, να είναι οι τελευταίες σημαντικές πηγές γύρης πριν από την ερχόμενη άνοιξη και ως εκ τούτου η χρησιμότητά του είναι μεγάλη.

Αρμυρίκι (*Tamarix sp.*)

Στην Ελλάδα έχουμε 6 είδη γνωστά με τα κοινά ονόματα Μυρίκια, Αρμυρίκια, Μυρίγκες (Αίγινα), Μερικοί (Κύπρος). Μερικά ανθίζουν την άνοιξη (Μάρτιος-Απρίλιος) και άλλα το φθινόπωρο (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος). Είναι πολύ χρήσιμο φυτό, εξαιτίας κυρίως της ικανότητας να καλύπτει τις αμμώδεις παραλιακές περιοχές. Σπάνια καίγεται, αφού δημιουργεί πολύ αραιές κοινωνίες. Λόγω της υψηλής περιεκτικότητας του κορμού της σε μεταλλικά στοιχεία είναι ιδιαίτερα δύσφλεκτο είδος.

Προσφέρουν κυρίως γύρη στις μέλισσες, αλλά και νέκταρ. Είναι φυτό χρήσιμο στη μελισσοκομία, λόγω της μεγάλης αντοχής και της μέτριας ανάπτυξής του, κατάλληλο για δενδροφυτεύσεις δρόμων, πάρκων κ.λ.π.

Ακονιζιά – Σκοτζάρι (*Inula viscosa*)

Ανθίζει το φθινόπωρο, τα λουλούδια του έχουν χρώμα ζωηρό κίτρινο και είναι κατ'εξοχήν γυρεοδοτικό φυτό. Λόγω εποχής άνθισης, Σεπτέμβριος- Οκτώβριος είναι χρήσιμο φυτό στη μελισσοκομία αφού την εποχή αυτή η γύρη σπανίζει αφ'ενός, αφ'ετέρου είναι απαραίτητη για την εκτροφή γόνου και την ανανέωση του πληθυσμού των μελισσιών.

Ακακία (*Robinia pseudacacia*)

Στη χώρα μας η ακακία έχει σημαντική θέση στον κατάλογο των μελισσοκομικών φυτών και δεν είναι λίγοι οι μελισσοκόμοι που υπολογίζουν στην ακακία το πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου για τη δημιουργία αποθεμάτων μελιού στα μελίσσια και το κτίσιμο νέων κηρήθρων. Η ανθοφορία της είναι εντυπωσιακή και διαρκεί 10-20 μέρες, ενώ κάθε λουλούδι ξεχωριστά τις πρώτες 5-6 μέρες.

Το μοναδικό, όμως σοβαρό μειονέκτημα της ακακίας είναι η ευαισθησία της ανθοφορίας στη βροχή και στον αέρα. Κατά την πλήρη άνθιση αρκεί μια ελαφρά βροχή ή δυνατός ξηρός αέρας για να καταστρέψει την ευχάριστη εικόνα της προηγούμενης ημέρας και τότε το θέαμα είναι απογοητευτικό. Όμως σε ευνοϊκές χρονιές η ακακία μπορεί να κάνει θαύματα.

Αμυγδαλιά (*Prunus amygdalus*)

Η εποχή άνθισης είναι κρίσιμη για το μελίτσι γιατί αυτό βρίσκεται στο λεπτότερο σημείο της ζωής του μέσα στο χρόνο, στο οποίο όπου γίνεται η έναρξη παραγωγής γόνου και πρέπει να γίνει το γεφύρωμα των γερασμένων χειμωνιάτικων μελισσών με τις νέες ανοιξιάτικες.

Η ανθοφορία της αμυγδαλιάς τότε προσφέρει γύρη και μέλι απαραίτητο για την ανάπτυξη του γόνου. Επίσης μπαίνουν τα θεμέλια για πρώιμο τρύγο τον Μάιο-Ιούνιο, φυσικά σε άλλες ανθοφορίες και τοποθεσίες.

Αρκουδόβατος (*Smilax aspera*)

Η εντυπωσιακή σε άρωμα ανθοφορία του αρκουδόβατου το Σεπτέμβριο, με τα μικρά ασπρορόδινα λουλούδια, αποζημιώνει για τις ενοχλήσεις που προκαλεί τον υπόλοιπο χρόνο.

Ανθίζει από τον Αύγουστο έως και τον Οκτώβριο, τα άνθη του είναι μικρά άσπρου χρώματος. Οι μέλισσες βόσκουν εντατικά στον αρκουδόβατο, συλλέγοντας γύρη και νέκταρ. Επειδή ο αρκουδόβατος συνυπάρχει με άλλα φυτά στον υπόροφο των πευκοδασών, όπου ως γνωστόν το φθινόπωρο η γύρη σπανίζει, είναι φυτό χρήσιμο στη μελισσοκομία.

Ασφόδελος (*Asphodelus microcarpus*)

Ο ασφόδελος είναι ζιζάνιο των βοσκοτόπων , δυσκολοεξώντοτο, ακριβώς όμως γι' αυτόν τον λόγο πολύτιμο μελισσοκομικό φυτό, συνυπολογιζόμενου του γεγονότος ότι προσφέρει μεγάλες ποσότητες νέκταρος στις μέλισσες, είναι πρώιμης μεγάλης διάρκειας άνθισης, σκληροτράχηλο φυτό στις καιρικές συνθήκες. Βροχές ακόμη και στη διάρκεια της ανθοφορίας δεν επηρεάζουν την ανθοφορία.

Οι ανθοφόροι βλαστοί εμφανίζονται στις αρχές της άνοιξης μέχρι και τον Ιούνιο στις όψιμες τοποθεσίες. Οι βροχές της άνοιξης ευνοούν την σταδιακά επεκτεινόμενη ανθοφορία των στελεχών και την επιτυχημένη νεκταροέκκριση. Αρκετές χρονιές τ' αποθέματα μελιού που συλλέγουν οι μέλισσες είναι περισσότερα από τις ανάγκες (μεγάλες αυτή την εποχή) για την εκτροφή του γόνου και πραγματοποιείται τρυγητός.

Αγριορίγανη – Θυμαράκι – Τούφα (*Thymus serpyllum*)

Πολύ διαδεδομένο αυτοφυές φυτό, χαμηλή πόα, που δεν ξεπερνά σε ύψος τα 30-40 εκατοστά, με ευωδιαστά ασπρορόδινα λουλούδια και φύλλα-βλαστάρια με μεγάλη ποσότητα αιθέριου ελαίου, παρόμοια με του θυμαριού.

Απαντάται σ' όλα τα υψόμετρα, από τα παραθαλάσσια μέρη μέχρι και πάνω από 1.000 μέτρα, προσελκύει τις μέλισσες με το έξοχο αρωματικό νέκταρ του. Σε περιοχές συνήθως ορεινές, με μεγάλες εκτάσεις αγριορίγανης ή τούφας, όπως είναι γνωστό και αλλιώς το θυμαράκι, το μέλι που παράγεται, συνήθως τον Ιούλιο μετά την ανθοφορία του Μαΐου-Ιουνίου είναι πολύ αρωματικό, εφάμιλλο του θυμαριού.

Ασφάκα (*Phlomis fruticosa*)

Εντυπωσιακά κίτρινα λουλούδια και ζωνρή βλάστηση χαρακτηρίζουν τον θάμνο αυτό που καλύπτει πολλές άγονες εκτάσεις της ΝΔ κυρίως Ελλάδος. (Βελαούρες είναι η επωνυμία τέτοιων εκτάσεων στη Δυτική Ελλάδα).

Είναι φυτό αμφισβητούμενης μελισσοκομικής αξίας. Παρά το γεγονός ότι η ανθοφορία της διαρκεί πλέον των δύο μηνών (άνοιξη), σπάνια παρατηρεί κανείς μέλισσες να βόσκουν στα μακρυκάλυκα λουλούδια της. Μερικές φορές όμως, ιδίως προς το τέλος της ανθοφορίας όταν αρχίζουν να μαραίνονται τα λουλούδια ή μετά από βροχή όταν τα λουλούδια γεμίζουν νερό και οι μέλισσες μπορούν να φθάσουν με την προβοσκίδα τους το νέκταρ, τότε η παραγωγή μελιού είναι εντυπωσιακή. Το μέλι της ασφάκας (δεν βγαίνει κάθε χρόνο ούτε σε μεγάλες ποσότητες) είναι πολύ καλής ποιότητας, με ευχάριστη γεύση και ανοικτό κίτρινο χρώμα.

Καβαλαριά – Αγριόβικος (*Vicia sp.*)

Εξόχως μελιγόνο αυτοφυές ζιζάνιο των καλλιεργειών. Την άνοιξη κυριαρχεί στην αυτοφυή βλάστηση ακαλλιέργητων εκτάσεων, στους φράκτες και τα σύνορα μεταξύ των καλλιεργειών.

Αναρριχόμενο φυτό, στερείται ισχυρού κορμού, ενώ βροχοπτώσεις την άνοιξη ευνοούν τη γρήγορη ανάπτυξή του και την πλούσια και συνεχή ανθοφορία του. Με συνθήκες ήπιου χειμώνα (φυτό ευαίσθητο στους παγετούς) και βροχερής άνοιξης, κλιμακώνει την ανθοφορία στους συνεχούς εκπτυσσόμενους νέους βλαστούς, από το τέλος του χειμώνα έως και το καλοκαίρι. Τα λουλούδια με χρώμα βαθύ κόκκινο-μοβ και σχήμα ψυχής (πεταλούδας) όπως σ' όλα τα ψυχανθή, προσφέρουν νέκταρ σε μεγάλες ποσότητες και τ' αποτελέσματα φαίνονται μέσα στην κυψέλη, που βαραίνει γρήγορα από το μέλι που ωριμάζει. Υπολογίζεται πολύ από τους μελισσοκόμους, η σημασία του όμως συνεχώς υποβαθμίζεται, αφού η εντατική χρήση της γεωργικής γης και των ζιζανιοκτόνων το περιορίζουν στα ρείθρα των δρόμων και στις εκτάσεις με μεγάλη κλίση που δύσκολα καλλιεργούνται.

Αγριοσουσαμιά (*Heliotropium europeum*)

Ποώδες ετήσιο φυτό με άσπρα ευωδιαστά λουλουδάκια που φυτρώνει σε χέρσα εδάφη και σε θερισμένα σιτηρά.

Η ταξιανθία θυμίζει το λουλούδι της σουσαμιάς, ανθίζει τον Ιούλιο σταδιακά, δένει τους σπόρους στη βάση και συνεχίζει την ανθοφορία προς την κορυφή. Η διάρκεια ανθοφορίας ξεπερνά τις 30-40 ημέρες και διακόπτεται συνήθως το φθινόπωρο ή από το όργωμα των χωραφιών. Σε ορισμένες περιοχές παράγεται μέλι με σημαντική συμμετοχή του αξιόλογου αυτού μελισσοκομικού φυτού, λευκοκίτρινου χρώματος με εξαιρετικό χρώμα.

Αγριολεβάντα (*Lavandula stoechas*)

Αυτοφυές αρωματικό φυτό που βρίσκεται σ' αρκετές περιοχές της χώρας μας όπως Πελοπόννησο, Χαλκιδική, Κρήτη, Εύβοια, Κω και σ' άλλα νησιά. Μεγάλη παρουσία έχει στη Λέσβο όπως είναι γνωστό με το κοινό όνομα Αβαγιανός. Ανήκει στην οικογένεια των χειλανθών (Labiatae) που αναγνωρίζονται εύκολα από τους τετραγωνικούς βλαστούς και είναι τα περισσότερα αξιόλογα μελισσοκομικά φυτά. Οι μέλισσες επισκέπτονται τα λουλούδια της αγριολεβάντας κυρίως για το νέκταρ το οποίο λόγω εποχής άνθησης (από Φεβρουάριο έως Απρίλιο) καταναλώνεται για τη διατροφή του γόνου.

Φασκόμηλο (*Salvia officinalis*)

Ανθίζει σε χέρσες, ξηρές, πετρώδεις θέσεις. Η αξία του φασκόμηλου για τη μελισσοκομία είναι μεγάλη όπως και η εκτίμηση των μελισσοκόμων όλης της νησιωτικής Ελλάδας για το αρωματικό αυτό φυτό της ελληνικής χλωρίδας. Σημαντική όμως και η προτίμηση που δείχνουν οι μέλισσες στη βόσκηση των λουλουδιών της φασκομηλιάς συλλέγοντας κυρίως νέκταρ την περίοδο Μαρτίου-Απριλίου.

Ανεμώνη (*Anemone sp.*)

Ανθίζει από το Φεβρουάριο μέχρι τον Απρίλιο και δίνει άφθονη γύρη.
Οι πανέμορφες ανεμώνες πολλές φορές αναφέρονται και ως ‘αγριοπαπαρούνες’.
Βροχερός και ήπιος χειμώνας ευνοεί την πρόωμη άνθισή τους το χειμώνα έως και τους πρώτους μήνες της άνοιξης. Τα μεγάλα εντυπωσιακά ασπρορόδινα ή και κόκκινα λουλούδια της ανεμώνης, προσελκύουν τις μέλισσες για τη γύρη που προσφέρουν. Λόγω εποχής ανθοφορίας έχουν μελισσοκομικό ενδιαφέρον.

Πυράκανθος. (*Pyracantha coccinea*)

Η ανθοφορία του δεν διαρκεί πολλές ημέρες (περίπου μία εβδομάδα, αρχές Μαΐου) προσελκύει όμως πολλές μέλισσες, προσφέροντας νέκταρ κυρίως.

Δενδρολίβανο (*Rosmarinus officinalis*)

Στη χώρα μας βρίσκεται σαν αυτοφυές σε περιοχές της Νότιας Ελλάδας και στην Ζάκυνθο και Κρήτη, σαν καλλωπιστικό στις αυλές και στους κήπους σ' όλη την Ελλάδα και σαν καλλιεργούμενο φυτό σε πολύ μικρές εκτάσεις στη Βόρεια Ελλάδα. Το δενδρολίβανο είναι φυτό με τη μεγαλύτερη περίοδο άνθισης. Ανθίζει από το Σεπτέμβριο μέχρι και τα μέσα Μαΐου. Μόνο στους θερινούς μήνες με τις υψηλές θερμοκρασίες μένει χωρίς λουλούδια, όμως και αυτή την περίοδο συνεχίζει την ανάπτυξη των βλαστών του και να ευνοηθεί με βροχές, η ανθοφορία του ξεκινά νωρίς το Σεπτέμβριο ή ακόμη και τον Αύγουστο.

Βερικοκιά (*Prunus armeniaca*)

Η καλλιέργεια σε οργανωμένους οπωρώνες μείωσε το ενδιαφέρον για μελισσοκομική εκμετάλλευση εξαιτίας της υπερβολικής και πολλές φορές άκαιρης χρήσης εντομοκτόνων. Παρ όλα αυτά η βερικοκιά αποτελεί σπουδαίο μελισσοκομικό φυτό γιατί προσφέρει γύρη και νέκταρ. Η ποσότητα της γύρης είναι σημαντική, καλύπτει τις ανάγκες των μελισσιών που την έχουν απόλυτο ανάγκη για την διατροφή του γόνου και τη δημιουργία αποθεμάτων. Τα αποτελέσματα μέσα στην κυψέλη πιστοποιούν και για την άριστη ποιότητα της γύρης της βερικοκιάς που με την ύπαρξη συμπαγών οπωρώνων μπορεί να συντηρήσει εκατοντάδες μελίσσια σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Αν στο πρώτο μισό της ανθοφορίας η γύρη έχει τον πρώτο λόγο, στο δεύτερο μισό το νέκταρ είναι πιο σημαντικό. Η ποσότητα είναι αρκετά μεγάλη, σε σημείο που πέραν από τις ανάγκες συντήρησης του σμήνους και διατροφής του γόνου δημιουργούνται και αποθέματα στα 'στεφανώματα' δηλαδή πάνω και γύρω από τις περιοχές του πλαισίου που καταλαμβάνει ο γόνος.

Χαρουπιά (*Ceratonia siliqua* L.)

Η χαρουπιά είναι φυτό μεγάλης χρησιμότητας για τη μελισσοκομία, μιας και είναι αυτοφυής ή και εμβολιασμένη. Ο Σεπτέμβρης είναι ο μήνας που τα άνθη της ήμερης χαρουπιάς δίνουν στις μέλισσες τη δυνατότητα να κάνουν πολύ μέλι και να αποθηκεύει γύρη. Η άγρια χαρουπιά που αναβλαστάνει ακόμα και αν ξεραθεί το εμβόλιο της ήμερης, προσφέρει γύρη προς τα τέλη του φθινοπώρου. Η χαρουπιά δεν υστερεί έναντι των άλλων δασικών δέντρων ούτε ως προς τις μελιτώδεις εκκρίσεις. Από τους μίσχους και τους καρπούς της οι μέλισσες συλλέγουν μερικές χρονιές άφθονα μελιτώματα. Η μελιτοφορία της χαρουπιάς το Σεπτέμβριο είναι σημαντική γιατί αυτήν την εποχή δεν δίνουν πολλά φυτά τροφές και είναι μία περίοδος ανάπαυλας, προετοιμασίας και αναδιοργάνωσης για την εκμετάλλευση του πεύκου.

Δενδρώδες ρείκι (*Erica arborea* L.)

Το ανοιξιάτικο ρείκι παρουσιάζει πλούσια νεκταροέκκριση, ικανοποιητική σταθερότητα από χρονιά σε χρονιά, έχει μεγάλη διάρκεια άνθισης και αντοχή στα καιρικά φαινόμενα. Παρόλα τα τόσα πλεονεκτήματα που είναι συγκεντρωμένα σε αυτό το φυτό, δεν γίνεται τρυγητός από ανοιξιάτικο ρείκι. Ένας από τους λόγους που δεν αξιοποιείται εμπορικά το ρεικίσιο μέλι είναι η εποχή άνθισης η οποία ξεκινά τον Φεβρουάριο από τα πρώιμα, ζεστά μέρη και κλιμακώνει την άνθισή του μέχρι τον Μάιο στα οψιμότερα και με μεγαλύτερο υψόμετρο μέρη. Η εποχή λοιπόν άνθισης, συμπίπτει με την ανάπτυξη των μελισσιών ενώ σε πολλά μέρη ακολουθεί τις εκκρίσεις του ανοιξιάτικου πεύκου, με τα μελίσσια να επιδίδονται στη συλλογή γύρης από τα ρείκια και τις λαδανιές και στην εκτροφή γόνου.

Γλυκάνισος (*Pimpinella anisum*)

Η προτίμηση στα κίτρινα λουλούδια του γλυκάνισου από τις μέλισσες είναι εμφανής. Η γύρη αλλά κυρίως το νέκταρ είναι που προσελκύουν χιλιάδες μέλισσες στις φυτείες γλυκάνισου και ο τρύγος εφόσον έχουμε δυνατά μελίσινα είναι πολύ πιθανός. Μάλιστα προς το τέλος της ανθοφορίας παρατηρείται μπλοκάρισμα του γόνου, το οποίο βέβαια έχει σαν αποτέλεσμα περισσότερα πλαίσια για τρύγο, αλλά και σύντομα εξασθένηση του μελισσιού. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη φθορά που εμφανίζεται στις συλλέκτριες μετά από λίγες μέρες βοσκής στο γλυκάνισο (χάνουν το τρίχωμά τους, 'λαδώνουν', μαυρίζουν, σκίζονται τα φτερά τους), αποτρέπει πολλούς μελισσοκόμους να επιδιώξουν τη μεταφορά των μελισσιών τους σε φυτείες γλυκάνισου. Εάν μάλιστα ο μελισσοκόμος θέλει να εκμεταλλευτεί τις μελιτοεκκρίσεις του πεύκου νωρίς τον Αύγουστο τότε καλά θα κάνει να αποφύγει το γλυκάνισο.

Καστανιά (*Castanea sativa*)

Η καστανιά εκτιμάται από τους μελισσοκόμους, ιδιαίτερα τους παραγωγούς πευκόμελου, ως ένα από τα 4-5 σπουδαιότερα μελισσοκομικά φυτά. Αιτία το δυνάμωμα των μελισσιών

(η αξία της γύρης της καστανιάς φαίνεται από τι πόσο πονά το τσίμπημα της μέλισσας που βόσκησε σ' αυτή) και η επιτυχία εν συνεχεία στο πεύκο. Την επιτυχημένη βόσκηση των μελισσιών στην καστανιά μπορεί να την αντιληφθεί κανείς ανοίγοντας την πρώτη κυψέλη, η χαρακτηριστική μυρωδιά σκορπίζει στην ατμόσφαιρα. Το μέλι της καστανιάς είναι σκούρο κοκκινωπό περιέχει πολλούς γυρεοκκόκκους, έχει πικρή γεύση και χαρακτηριστικό άρωμα. Για τα μελίτσια αποτελεί εξαιρετικής ποιότητας τροφή, αλλά δεν έχει μεγάλη εμπορική αξία.

Μουσμουλιά (*Mespilus japonica*)

Καρποφόρο δέντρο που χρησιμοποιείται και ως καλλωπιστικό. Έχει μεγάλα λογχοειδή και δερματώδη φύλλα γυαλιστερά στην πάνω επιφάνεια και χνουδωτά στην κάτω, ενώ οι βαθιές νευρώσεις δίνουν στην επιφάνεια του φύλλου ανάγλυφη εμφάνιση. Από τους πλέον πτωχούς μήνες του έτους είναι ο Νοέμβριος. Δύσκολα μπορεί να ξεχωρίσει κανείς ένα ,δυο μελισσοκομικά φυτά αποκλειστικά αυτής της εποχής. Ίσως η μουσμουλιά που σηματοδοτεί την έναρξη του μελισσοκομικού χειμώνα να είναι τελικά το πιο αντιπροσωπευτικό φυτό αυτού του μήνα για τη χώρα μας. Τα λουλούδια της μουσμουλιάς είναι πολύ ανθεκτικά στα καιρικά φαινόμενα, βροχή, αέρας, άλλωστε η εποχή άνθισης χαρακτηρίζεται από ευμετάβλητο καιρό, προσελκύουν πολλά είδη εντόμων, κυρίως όμως μέλισσες και βομβίνους. Προσφέρουν νέκταρ και γύρη. Το χρώμα της γύρης στα πόδια της μέλισσας είναι ωχρό-κίτρινο. Η διάρκεια της ανθοφορίας κλιμακώνεται σε μεγάλο χρονικό διάστημα, πέραν του μηνός, εξαιτίας της σταδιακής άνθισης και της μεγάλης διάρκειας ζωής των λουλουδιών. Αυτό φαίνεται αργότερα στο δέσιμο και την ωρίμανση των καρπών, όταν στον ίδιο βότρυ υπάρχουν καρποί σε διαφορετικά στάδια ωρίμανσης. Συνιστάται η επέκταση της καλλιέργειας του δένδρου αυτού μεμονωμένα ως καλλωπιστικό ή οργανωμένα σε μεγαλύτερες εκτάσεις. Σε μια τέτοια περίπτωση η μουσμουλιά θα αποκτήσει για την Ελληνική μελισσοκομία ανάλογη σημασία μ' αυτήν που έχει σ' άλλες χώρες όπως την Ισπανία όπου κάθε χρόνο στη Β.Α. περιοχή τους συρρέουν χιλιάδες μελίσσια για την εκμετάλλευση αυτής της ανθοφορίας.

Ηλιάνθος (*Helianthus annuus*)

Καλλιεργούμενο φυτό που η έκτασή του επηρεάζεται πολύ από τις τιμές των σπόρων του ή των ανταγωνισμών καλλιεργειών. Η παραδοσιακή για τη χώρα μας περιοχή καλλιέργειάς του είναι ο Έβρος. Προσφέρει μέλι σε μεγάλες ποσότητες αδυνατίζουν όμως σημαντικά τα μελισσοσμήνη. Ανθίζει Ιούνιο-Ιούλιο, το μέλι του είναι ανοιχτόχρωμο, έχουμε όμως μεγάλη φθορά των συλλεκτριών μελισσών, οι οποίες γρήγορα χάνουν το τρίχωμά τους και μαυρίζουν. Η φθορά των συλλεκτριών μελισσών είναι εντονότερη σε ξηρικές καλλιέργειες και για το λόγο αυτό θα πρέπει να αποφεύγονται από τους μελισσοκόμους. Και στην περίπτωση που έχουμε αρκετές βροχές και υπάρχει περίσσεια υγρασίας, η παραμονή των μελισσιών στον ηλιάνθο πρέπει να είναι πολύ σύντομη. Μόλις είναι έτοιμα για τρύγο, τρυγούμε και μεταφέρουμε τα μελίτσια μας σε γυροφόρες ανθοφορίες. Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά τον ηλιάνθο τα μελίτσια δεν 'τραβούν' στο πεύκο. Αυτό είναι άλλωστε αναμενόμενο αφού εκτός της φθοράς των συλλεκτριών μελισσών, παρατηρείται και 'μπλοκάρισμα του γόνου' από τα μέλια.

